

Oto Warszawa, stolica Polski,
miasto, w którym się urodziłem
i mieszkałem przez ponad 30 lat.

Około 20 lat temu,
pracowałem tu jako dziennikarz

byłem reporterem
w polskiej telewizji,

a moją twarz rozpoznawano
w warszawskim tramwaju.

Będąc dziennikarzem w tym kraju,

powinienem być
"inżynierem ludzkich dusz"

i tworzyć nowego,
socjalistycznego człowieka.

Nie podjąłem wyzwania. Wyjechałem.

Teraz wspomnienia wracają.

Jedno z nich dotyczy Pałacu
Kultury imienia Józefa Stalina.

Radzieckiego wkładu
w urbanistyczny plan miasta,

który zwaliśmy "białym słoniem
w koronkowych majteczkach".

Mieliśmy żyć tak,
jak chciał "Wielki Brat",

ale nigdy do tego nie przywykliśmy.

Mówią, że ten kraj się rozpada,
a ja sam widzę tego dowody.

Najpierw rząd obwinił
strajki Solidarności, ale teraz,

bijąc się w pierś, przyznaje,
że to socjalistyczna gospodarka,

prowadzona przez 43 lata,
nie liczyła się z realiami.

"Przyznajemy, nawaliliśmy,"
mówi partia, i zachęca ludzi,

aby sami zajęli się gospodarką,
we własnym zakresie.

Sygnał SOS nadawany jest
na Zachód: "ratujcie nasze dusze."

Wiejski rynek w sercu stolicy,

w którym i sprzedawcy i kupujący
są absolwentami uniwersytetu

jest porażająco ironiczny.

Jak się zatem czuje
polski kapitalizm?

Podczas zimnej wojny,

gdy McCarthy polował
na komunistów w Ameryce,

polska milicja polowała
na kapitalistów w Warszawie.

Z braku lepszych kandydatów,
ja, wówczas 10 letni chłopiec,

zostałem aresztowany przed
ambasadą USA, pod zarzutem

oglądania amerykańskiego
filmu, który leciał w środoku.

40 lat później, brak wolności
okazał się równie dotkliwy.

Jeden z przywódców Solidarności

staje przed sądem
za wygłaszanie swoich poglądów.

Opowiedział zachodniej prasie,
że podczas demonstracji majowej

milicja biła zwolenników
Solidarności drewnianymi kijami.

"Na wyposażeniu milicji, nie ma
takich instrumentów," twierdzi rząd,
"używamy tylko gumowych."

Więc po pierwsze:
czego używała milicja?

Powiedziałem, że stosowali
również drewniane kije.

Ale oni twierdzą,
że nie używali niczego.

Co druga osoba
z tu obecnych to widziała.

Jako dowód pokazał
zdjęcia milicjanta w cywilu,

trzymającego w ręku
kij od transparentu.

Ale sąd nie przyjął
zdjęć jako dowodu.

"To parodia sprawiedliwości,"
rzuca pewna kobieta,

"nic tylko kłamstwa,
niedobrze się człowiekowi robi."

To jest proces o
kontaktowanie się z zachodnią prasą.

A ciebie ukarano właśnie za to?

Tak.

Z pozoru tylko
chodzi o kłamstwa,

o to, że jeśli mówiłbyś
prawdę nie sądzono by cię.

To bardzo możliwe,
zgodnie z polskim prawem,

kto rozpowszechnia
nawet prawdziwe informacje

dla wznieca niepokojów
w społeczeństwie,

może stanąć przed sądem.

Dochodzę do wniosku,
że Polsce potrzeba Gorbaczowa.

I postanawiam go odnaleźć.

Oto pierwszy kandydat.

Nazywa się Mieczysław Rakowski.

Ma 62 lata i doktorat z historii,

był negocjatorem rządu
podczas rozmów z Solidarnością,

a później planował stan wojenny.

Codziennie przed pójściem do pracy
w Komitecie Centralnym Partii,

gdzie kieruje działem propagandy,
jego ochroniarz przywozi go tutaj

do pięciogwiazdkowego
hotelu Inter-Continental

aby przepłynął dziesięć długości
basenu dla pozostania w formie.

Za moich czasów,
był redaktorem "Polityki",

tygodnika partyjnego,
znanego z liberalnej linii.

Jednak jego działania
dla zawieszenia Solidarności,

kosztowały go nie
tylko reputację liberała,

ale i utratę rodziny.

Żona z dwójką synów
wyjechała na Zachód.

Odkąd Gorbaczow
doszedł do władzy w Rosji,

Rakowski jest zwolennikiem
nowego liberalizmu w partii

i wielu widzi w nim
następcę gen. Jaruzelskiego.

"Jestem tu aby ucłowieczyć
komunistów," mówię na początek,

a on przytakuje.

Mam nad nim podwójną przewagę.

Po pierwsze -
mamy wspólnych znajomych.

Po drugie,
przyjechałem z Ameryki,

z miejsca, w którym
chciałby być widoczny.

"Normalnie dziś wypada
cotygodniowe zebranie

członków biura politycznego,
ale w ramach nowej polityki

raz w miesiącu spotykamy się
z robotnikami," opowiada Rakowski.

Proponuje mi wizytę
w petrochemii nieopodal Warszawy.

Tak wygląda czterdziestomilionowy
dług, jaki Polska ma wobec Zachodu

w wyniku budowania podobnych
zakładów pod koniec lat 70'.

Przez stan wojenny,
który zraził zachodnie banki,

zakłady cierpią na brak środków

na części zamienne,
utrzymanie i remonty.

Polska gospodarka jest jak
wąż pożerający własny ogon,

- pochłania więcej niż wytwarza.

W przeciwieństwie do
większości zakładów w kraju,

ten nie przystąpił
do strajku robotników.

Zatrudnia niewielką załogę
wysoko wykwalifikowanych robotników,

zarabiających relatywnie dużo
za obsługę drogich maszyn.

Rakowski wybrał bezpieczne
miejsce na wizytę.

Typowa wizyta działaczy partyjnych

wygląda identycznie
przed i po nastaniu Gorbaczowa.

Wybrani robotnicy,
z szerokimi uśmiechami

odpowiadają na te same pytania.

- "Jak robota?"

- "W porządku."

- "Jakie macie problemy?"

- "Żadnych."

Ale od czasów Solidarności
niektórzy robotnicy chcą sami mówić.

"A wasza żona pracuje, ile zarabia?"

"Jest nauczycielką.
25 tysięcy złotych miesięcznie."

"Wychodzi razem 75 tysięcy

z twoją wypłatą," odgaduje Rakowski.

"Ile macie dzieci?"

"Trójkę."

"A ile dodatku na dziecko?"

"Dwa tysiące."

"To razem 81 tysięcy,"
oblicza Rakowski,

"Nie wliczając premii, tak?"

"Zgadza się".

"A mieszkanie macie?"

"Oczywiście, 30 metrów
na naszą piątkę."

"Wiążecie koniec z końcem?"

"Wystarcza na jedzenie
i ubrania dla dzieci,

ale ciężko coś zaoszczędzić."

"Nie macie żadnych oszczędności?"

"Nie."

"Ale musicie mieć jakieś
20-30 tysięcy?" naciska Rakowski.

"Nic podobnego. Nie mamy nic."

W drodze powrotnej zadaję
Rakowskiemu nurtujące mnie pytanie:

Co by było z Solidarnością,
jeśli Gorbaczow byłby u władzy w 81?

"Wszystko zależałoby od tego,
czy Solidarność złagodziła by

swoją antysowiecką linię," odpowiada.

"Ale czy nie kierował wami strach?"

Czy nie zachowalibyście się inaczej mając poparcie liberalnego przywódcy z Moskwy?" pytam dalej.

"Oczywiście, że tak," odpowiada, "strach to kategoria polityczna."

"Więc istniała taka możliwość," podsumowuję, "że znaleźlibyście

jakieś rozwiązanie polityczne i uniknęli stanu wojennego."

"Myślę, że tak," zgadza się,

"Ale z drugiej strony, to pewien historyczny paradoks,

bo bez stanu wojennego w Polsce nie byłoby Gorbaczowa w Rosji."

"Problemem przed którym stoi zarówno Gorbaczow jak i my,"

opowiada Rakowski,

"jest jak przejść od starego kolektywizmu do indywidualizmu,

stanowiącego podstawę w waszym kapitalizmie."

"Niestety," przekonuje, "większość Polaków akceptuje kolektywizm,

bo w tym systemie nie trzeba brać odpowiedzialności za własne życie."

Jak na działacza, brzmi to cokolwiek heretycko.

I Rakowski o tym wie.

On i jego koledzy, zdają sobie sprawę,

że z przywódców radykalnych zmian mogą stać się celem.

A marionetkowym parlamencie
wszystko po staremu.

Obradom przewodzi Rakowski,
w imieniu partii.

Jadę z mężczyzną, który nie
boi się radykalnych zmian.

Lech Zembrzuski był
Polskim dyplomatą w Londynie,

który rzucił pracę, kupił BMW

i przyjechał do Warszawy
by zostać kapitalistą "pierestrojki."

Wynajął chałupę na jakimś podwórku.

Od rządowej fabryki,
odkupił dwie stare tokarki,

zatrudnił dwóch najlepszych
operatorów podwajając ich zarobki.

Na zamówienie brytyjskiego klienta,

Lech produkuje przekładnie,
używane w silnikach lotniczych.

Co sześć tygodni,
wysyła mu osiem sztuk

o wartości 1200 dolarów.

Licząc wkrótce na większe zyski,
Zembrzusczy chcą wybudować dom.

Lech, wraz z żoną Anną,
odwiedzają kolejnego przedsiębiorcę,

który chce postawić ich dom.

Nazywa się Julian Lechowicz.

W młodości budował w Polsce domy,

dopóki wrogość władz
wymierzona w prywatyzarzy

nie zmusiła go do wyjazdu.

Wyjechał do Springfield
w stanie Massachusetts,

gdzie przez dwadzieścia lat
budował drewniane domy.

Kiedy usłyszał o "pierestrojce",
przekazał interesy synowi,

zabrał kilka katalogów
i wrócił do Polski.

Teraz, chce wprowadzić nową
technologię, wykorzystującą kantówkę,
w kraju, gdzie brakuje mieszkań.

Julian planuje z rozmachem.

Opowiada swoim klientom,
że projekty kolejnych 800 domów

są już gotowe, a transakcja
kupna ziemi prawie sfinalizowana.

"Prawie?" martwi się Anna,
"myśleliśmy, że już ją mamy!"

"Dajcie spokój," odpowiada
weteran polskiego kapitalizmu,

"Wiadomo, że z taką biurokracją
nic się nie da zrobić szybko."

Jak można w pół roku zbudować dom
skoro drewno, którego
jeszcze nie kupiliście,

schnie o wiele dłużej?" wypytuje.

"My amerykańanie, kochamy wyzwania
i wiemy jak rozwiązywać problemy,"

odpowiada Julian i objaśnia
kwestie szafek kuchennych.

"Oferuję dowolne kolory
od ciemnych po jasne.

Jedynym kłopotem jest,

że ni jak nie pasują
do radzieckich lodówek...

Bo te robią tylko
w jednym kolorze."

Oto ziemia, na której chce budować.

Należy do wielu rolników,
którzy dostali ją po reformie rolnej.

Ale skoro ziemię przekazało państwo,

sprzedaż osobom prywatnym
była zabroniona, do niedawna.

W planie Juliana, 90 procent
funduszy ma pochodzić od państwa,

które właśnie przyswaja sobie
koncepcję kredytu hipotecznego.

"To która działka
jest nasza?," pyta Anna.

"Będzie dokładnie między
tą najwyższą brzozą po lewej,

a drugą krową po prawej."

Człowiekiem od teflonu
jest w Polsce Marek Złotopolski.

Nie jest prezydentem,

to 33-letni chemik
pracujący dla państwa,

który chce otworzyć własną
produkcję teflonowych rurek,

na które jest w kraju
duże zapotrzebowanie.

"Do niedawna, każdy kawałek

teflonu pochodził z importu,

a Polska technologia
leżała na półce," tłumaczy.

Kupił właśnie opuszczoną fabrykę
i mówi o niej "ziemia obiecana".

Wrócił z państwowej agencji do
spraw prywatnych przedsiębiorców

i nie może uwierzyć
w głupotę pracowników.

Opowiada współwłaścicielowi,
który jest architektem,

że ich wspólny kontrakt
nie został zaakceptowany.

"To jakiś absurd," mówi architekt.

Droga do kapitalizmu jest wyboista.

Samo słowo jest wciąż tabu.

Mówi się o tym "wolna inicjatywa

aby socjaliści mogli
sobie przypisać te zasługi.

Marek zapłacił z własnych
pieniędzy za ziemię i budynki.

Teraz oczekuje, że państwo da mu
pożyczkę na rozpoczęcie produkcji.

Ale państwo wciąż się ociąga.

"Za rok," mówi, "wszystko tu
będzie ładnie wykończone,

na ścianie duże logo firmy,
samochody na parkingu, zobaczycie."

Odwiedzam kogoś, komu już się udało.

Były mistrz wyścigów samochodowych,
zarobił pierwsze pieniądze

jako kierowca w fabryce Audi.

25 lat temu zainwestował, w bardzo wówczas ryzykowny, prywatny biznes.

Dziś, na fali pierestrojki,
w samym środku pola,

Sobiesław Zasada
rozbudowuje swoją firmę.

Buduje chłodnię na polskie truskawki
czekające na transport do Niemiec.

"Jesteśmy pierwszymi, którzy
sprowadzili tu technologię," mówi,

"trudno tu o wykwalifikowanych
pracowników, bez względu na płace."

To jego zięć, dentysta, który
pewnego dnia przyszedł i powiedział:

"W Polsce jest tylko jeden zakład
produkujący protezy zębowe,

zaspokaja 15 procent popytu,
a cała reszta pochodzi z importu.

Kupmy używane maszyny
i produkujmy w Polsce akrylowe zęby."

Na początek pojechali
do plajtującej niemieckiej fabryki

kupując tysiące protez,
które teraz porządkują

z nadzieją, że sprzedadzą 5 tysięcy
zestawów protetycznych w tym roku.

Tak więc część budynku została
przekształcona w zakład protetyczny,

gdzie rozpocznie się produkcja,
gdy tylko truskawki przyniosą zysk.

Nawet bardziej niż protez,
brakowało w Polsce

dobrze działających
zamek błyskawiczny...

Do czasu, kiedy
zabrał się za nie Zasada,

tworząc na miejscu
iście zachodnie środowisko pracy.

W obecnym klimacie gospodarczym,

kiedy ceny większości
produktów przemysłowych uwolniono,

zamki Zasady pomagają rozpocząć
nową inwestycję w owoce i warzywa,

umożliwiając otwarcie najczystszej
i najlepiej zorganizowanej fabryki.

Nie tylko płaci pracownikom
o wiele więcej niż państwo,

ale też oferuje im
wyjątkowe świadczenia socjalne,

jak na przykład darmowa opieka
dentystyczna w nowej klinice zięcia.

Jednak perłą w koronie jest
niewielki, luksusowej klasy samochód

który produkuje
dla wymagających klientów.

Trójkonne silniki
z kosiarek do trawy

pochodzą z firmy
Briggs&Stratton w Milwaukee,

plastikowa karoseria,
farba i opony są z Niemiec,

tylko robocizna jest rodzima.

Sprzedaje ich dwa tysiące rocznie.

Jeśli zamówienie jest dla
synka szejka z Arabii Saudyjskiej,

samochód kosztuje
dwa tysiące dolarów.

Ale dla europejskich bachorów,
kosztuje jedynie tysiąc za sztukę.

Zasada właśnie wrócił z Kalifornii,
która może stać się nowym rynkiem.

Porsche jest oczywiście
najbardziej chodliwą marką.

Pół godziny drogi od fabryki Zasady
znajduje się huta imienia Lenina,

pomnik socjalistycznej gospodarki,
wystawiony przez Rosjan w latach '50,

już wówczas przy użyciu
technologii sprzed dekady.

Według wszelkich norm gospodarczych,
ta zatrudniająca 16 tysięcy osób huta

powinna zostać zamknięta
już długi czas temu.

Wytwarza najniższej jakości stal,
której kiedyś potrzebowali Rosjanie,

ale dla obecnych zastosowań
okazuje się ona być zbyt ciężka.

Maciej Szumowski, mój
niegdysiejszy kolega z telewizji,

prowadzi mnie
poprzez cmentarz przy hucie.

"Jak można pozbyć się
tej patriotycznej huty,

o której pisaliśmy wiersze
i piosenki przez ponad 40 lat?"

żartuje Maciej.

Rozmawiamy o
katastrofalnym zanieczyszczeniu

jakie wytwarza ten przemysłowy potwór
przekraczającym nieraz
czterdziestokrotnie dopuszczalne normy.

"Śmierć jest tu wszechobecna.

Przychodzi prosto
z powietrza," mówi Maciej

i tłumaczy oszczędności
na rodzinnych pogrzebach.

"Grób na pięć osób,
jedna trumna nad drugą,

to tutaj oznaka pozycji,

kosztuje ponad milion złotych,

to więcej niż średnie
zarobki z dwóch lat,

ale i tak nic
w porównaniu do mieszkania."

Maciej pokazuje mi filmy
z ostatnich strajków w Hucie.

Niosą transparenty skandując:
"Chcemy chleba i wolności."

"Takie protesty, zwykle
doprowadzają partię do hysterii.

Tutaj działacze partyjni
najpierw zapewniali robotników,

że będą z nimi negocjować,
po czym zmienili zdanie

i w środku nocy
wysłali grupę antyterrorystyczną."

Dzielę się z Maciejem
opinią Rakowskiego o robotnikach
rozpuszczonych przez kolektywizm.

"To oburzająco aroganckie," odpowiada

"szczególnie gdy pada z ust działacza partii, która mieni się robotniczą."

Wciąż to samo myślenie.

"Biurokraci nie są zadowoleni z robotników,

więc należy zmienić robotników.

Spółeczeństwu brak dyscypliny, zatem zmieńmy społeczeństwo.

A może partia powinna pozbyć się samej siebie,

skoro nie odpowiada ani robotnikom, ani społeczeństwu?"

Maciej wyjawia mi swoje radykalne rozwiązania.

Radzi mi zapomnieć tę bajkę o zielonym świetle dla kapitalizmu.

"Na razie oddali kilka kurników do prywatnego użytku," żartuje,

"często w ręce byłych szefów SB lub innych koleżków tych biurokratów.

To dlaczego nie oddadzą stoczni?"

"Ale kto by ją chciał?" pytam retorycznie i proponuję ją mu.

Jednak nie jest zainteresowany.

Sądzi, że zamiast tego należy zbudować coś innego

wierzy, że zachodni kapitał jest dla Polski jedyną drogą.

"Klienci się znajdują,

niech tylko państwo zamknie kilka deficytowych zakładów," nalega,

tylko że to pogrzebałoby i partię,
a na to nie są jeszcze gotowi."

Emigracja to wyjście dla wielu.

Właściwie, jedna trzecia Polaków
już mieszka za granicą.

Każdego ranka, około 1500 osób
staje w kolejce do ambasady Niemiec.

tylko setka dostanie wizy.

O amerykańską wizę
jest jeszcze trudniej,

tak mówi się w tłumie
przed ambasadą U.S.A.

Wszyscy z nich
to przyszli turyści,

którzy chcą zacząć pracę,
gdy tylko znajdą się na miejscu.

Ale muszą przekonać Konsula,
że na nic podobnego nie mają ochoty.

Zatem dowodem
ich finansowej niezależności

są ładne ubrania, prawo jazdy,
a czasem i zdjęcie domu sąsiada.

Powiadają, że raz widziano
tu kogoś w smokingu.

"Z tak szacownym wyglądem,"
pocieszam starszego jegomościa,

nikt nie będzie pana podejrzewał

że chciałby pan zamiatać podłogi
w amerykańskim supermarkecie."

Grażyna Michalska też chce wyjechać.

Ma dwadzieścia lat i studiuje
na uczelni rolniczej w Warszawie.

Jest częścią pokolenia,
które mówi o sobie "bezdumni".

Mieszkając z rodzicami
nigdy nie zarobią milionów złotych

potrzebnych do
kupna własnego mieszkania,

a na lokal z przydziału
trzeba czekać aż do 55 lat.

Grażyna i jej siostra bliźniaczka,
Ania, mieszkają w małym pokoiku.

W drugim mieszkają rodzice,

kuchnia jest zbyt mała,
by jeść w niej posiłki,

ale w Warszawie uchodzi to
za mieszkanie o wysokim standardzie.

"A jeśli wszyscy wyjedziemy?"
pyta siostra Grażyny,

"dla Polski byłaby to tragedia.
Ale nie tracę nadziei," dodaje.

"Nie można z góry mówić,
że wszystko się rozsypie."

"Bo się rozsypie,"
odpowiada Grażyna.

Pokazuje mi ogródek działkowy,
jaki państwo przyznało jej rodzicom,

w nagrodę za dobrą pracę.

Dziś, te właśnie działki,
to jeden z najgorętszych towarów

na wolnym rynku.

Sto metrów kwadratowych
ogródka warzywnego,

z maleńkim domkiem stanowią

równowartość rocznych poborów.

Ludzie nie tylko hodują
owoce i warzywa na własny użytek,

ale często stają się rolnikami,
sprzedając swoje produkty sąsiadom.

Rodzice Grażyny, oboje emeryci,

spędzają tu co najmniej
sześć miesięcy w roku,

nazywając działkę
swoją "oazą spokoju".

Nie mam żadnej nadziei, rozumiesz?

Jesteś smutna?

Tak. Nie mam nadziei
ani perspektyw na przyszłość.

Nie chodzi tylko o gospodarkę.

A zatem o co?

Myślę, że trzeba
czuć się dobrze wśród ludzi.

Ale co cię martwi?
Rząd, ludzie dookoła?

Oni też.

Jedno i drugie?

Tak.

Co w rządzie cię martwi?

Mieszkając w tym kraju,
nie czujesz się naprawdę wolnym,

nie możesz mówić tego,
na co masz ochotę,

ani robić tego, co chcesz.

A co cię martwi

w ludziach, w przyjaciółach?

Nie chodzi tyle o przyjaciół,
co o ludzi na ulicach,

są bardzo nerwowi,
żyją w ciężkich warunkach,

dlatego są nerwowi
i przez cały czas źli.

Ciężko się z nimi dogadać i żyć.

Warszawskie lotnisko.

Miejsce, gdzie sny o odlocie
zменяją się w rzeczywistość.

Jest tu ktoś,
kto to wszystko przeżył.

Nazywa się Olimpia.

Olimpia nie widziała
swojej rodziny w Polsce od 8 lat.

Osiem lat temu,
na długo przed Gorbaczowem,

ogłosiła swoją własną pierestrojkę
i wyjechała do Stanów Zjednoczonych.

Przez ten czas nie widziała
ślubu żadnego z jej synów,

narodzin jej dwóch wnuków,
oraz swojego męża, Antoniego.

Znam ją z Chicago.

Po drugiej stronie ulicy,
w sześciopokojowej rezydencji,

mieszkało małżeństwo prawników,

z dwójką małych dzieci
i dwoma dużymi psami.

Olimpia była ich pokojówką.

Nadal sprząta, robi zakupy,
gotuje i wozi dzieci do szkoły,

na basen, lodowisko, tańce
i lekcje gry na skrzypcach.

W niedziele zwykle
zapraszaliśmy ją do siebie,

aby porozmawiać trochę po polsku.

"Widzisz tego czerwonego Poloneza?
To właśnie twój samochód."

Polonez to polski wóz,
jeden z najlepszych.

Nawet rząd z nich korzysta.

To jeden z dwóch samochodów,
jakie Olimpia kupiła synom,

za pieniądze zarobione w Ameryce.

Kupiła też każdemu mieszkanie.

Teraz, kawalkada
złożona z dwóch samochodów,

wiezie ją do rodzinnego Białegostoku.

Osiem lat temu, sąsiad
załatwił jej zaproszenie

od "amerykańskiego kuzyna."

Ta znana od pokoleń sztuczka,

to dla wielu Polaków
sposób na wyjazd do Ameryki.

Była turystką przez
pierwszych sześć miesięcy.

Przez następne siedem i pół roku
musiała się ukrywać,

aż do czasu amnestii,
ogłoszonej niedawno,

dzięki której dostała kartę pobytu
i mogła powrócić do Polski.

"Dziękujemy za wszystko,
co dla nas zrobiłaś,

za całą twoją pomoc,"
wznosi toast syn, Tomasz.

"Mamy nadzieję, że twój urlop
wypełnią miłe chwile z nami."

"Szkoda, że nie ma z nami
reszty rodziny," mówi Olimpia.

Pozostali wciąż mieszkają na wsi.

Północno-wschodnia Polska
znana jest ze swego piękna

i nieurodzajnej ziemi.

Po lewej mieszka
jej jedyny żyjący brat,

wraz z żoną, dwiema córkami,
zięciami i dwiema wnuczkami.

"Brat nie miał wyobraźni,
kiedy stawiał ten dom,"

powiedziała pewnego razu
Olimpia będąc w Chicago,

"za duża kuchnia, a za mało
miejsca do spania dla 8 osób.

Mówiłam mu, że głupio dom buduje,

ale zamiast słuchać mnie,
słuchał swojej żony.

Ale jak rolnik się uprze,
to już nic nie poradzisz."

To jej bratanica, Ewa.

Jej bratowa.

Oraz jej 75-cio letni brat,

o którym sądzi, że ledwo ciągnie.

"A co mówi lekarz?" pyta Tomasz.

"Nic. Na to lekarstwa nie ma."

Gospodarstwo utrzymuje się
z hodowli świń.

Te dwanaście prosiąt
to ich jedyny dochód,

bo na ich 16 hektarach
nic nie chce rosnać.

Dziś, mąż Ewy, Janek,
który utrzymuje rodzinę

pracując jako kamieniarz
na pobliskim cmentarzu,

wziął wolne i poszedł na ryby.

Tomasz ogłasza wszystkim,
że przyjechała ciocia z Ameryki.

Jako doświadczona pokojówka,

Olimpia zarabia w Chicago
300 dolarów tygodniowo.

Sto dolarów, które właśnie
przekazała swojej bratanicy,

są na rynku warte
183 tysiące złotych.

na pieniądze, które
Olimpia zarabia w dwa dni,

jej brat musi pracować przez rok
w gospodarstwie pod Białymstokiem.

"Dlaczego nie pocałujesz cioci?"
Pyta swojego męża Ewa.

"Dajcie spokój," mówi Olimpia,

"za sto dolarów nie musicie
mnie całować dziesięć razy."

Olimpia urodziła się
w gospodarstwie na przeciwko.

Teraz mieszka tam
wdowa po jej młodszym bracie

i jej bratanek Kazik,
wraz z żoną i dzieckiem.

Na stole talerz ogórków,
maślanka i ziemniaki.

Nazwa "mizéria"
pochodzi od słowa "mizerny".

Bo jak ciężko by nie było,
rolnika zawsze stać na mizerię.

Trzymając w ręku 50 dolarów,
Olimpia strofuje bratanika:

"Mógłbyś wreszcie przestać pić,"
prawi morały ciocia z Ameryki.

Ale Kazik wie, co odpowiedzieć.

"Ciężko nam się żyje,
rolnik musi utopić smutki," mówi,

"Szkłanka czy dwie wódki
i człowiek od razu jest weselszy."

"Może jestem starej daty,"
mówi Olimpia do bratanicy,

"ale to przecież ciemnota,
żeby tak ciepło ubierać dziecko."

"Patrzcie na nią, gada jakby
była z Ameryki," odpowiada Ewa.

Olimpia demonstruje
swoją angielski rodzinie,

prosząc mnie,
abym był jej tłumaczem.

Mówi o ciężkim życiu w swojej wsi

i o tym, jak marzyła
by wyjechać do miasta.

Do miasta ciągnął ją
zapach pomarańczy.

"Dlaczego nie mieszkamy w mieście,
gdzie można jeść pomarańcze?"

Brat Olimpii daje
nam wykład z ekonomii.

"Kiedyś Żyd miał tu fabrykę,
pracowało dla niego 300 ludzi,

a Żyd, jego córka i zięć,
tylko ich troje, prowadziło interes.

Przyszli komuniści
i zabrali im fabrykę.

Teraz dalej pracuje tam 300 ludzi,
a wiecie ilu z nich to urzędnicy?

Stu pięćdziesięciu."

Nie znalazłem w Polsce Gorbaczowa,
lecz znalazłem wyjątkową kobietę,
której ciężka praca jest ważna.

Według statystyk, polskie Olimpie
zarabiają więcej waluty
niż państwo na eksporcie.

Przed odjazdem, Olimpia
odwiedza przyjaciółkę, Danutę,

która również sprzątała
mieszkania w Stanach,

po czym wróciła, przywożąc
dwanaście sukien ślubnych,

które teraz wypożycza.

Ta młoda dziewczyna,
to córka Danuty.

Za parę dni wychodzi za mąż.

"Wierzymy w każdą miłość i prawdę,
wiedząc, że to tylko złudzenie."

Tak brzmi piosenka, którą
Urszula ćwiczy przed ślubem.

"Mamy dość krzyków i zawodzeń
nad naszym małym krajem,

wierzymy w byle co, by nie czuć."

Za dwa tygodnie,
Olimpia wróci do Chicago.

Teraz, jej celem będzie
wystarczająco długi pobyt,

który umożliwi jej uzyskanie zasiłku,

potem wróci już na dobre,
pobierając je w złotówkach.

Przez całe życie była panią domu,

a ten dom to Polska.

Wersja polska:
Krzysztof Kościuczuk